Југоисточните историчари (ќе) ја менуваат историјата

Учебниците по историја - легло на плагијати и извор на злото!

Ако се суди според учебниците по историја на балканските простори, не се поставува прашањето дали на Балканот ќе има нова војна, туку само кога повторно ќе дојде до неа - заклучуваат историчарите

На последната конференција во Атина историчарите заклучија дека мора да се менува односот кон историјата во учебниците

На Југоисточна Европа ѝ се потребни нови учебници по историја. Посебно на Балканот. Државите од овие простори не можат сепаратно да бараат влез во обединета Европа, а на балканските простори да функционираат тотално дисхармонично. Таква е пораката на земјите-членки од ЕУ до раскараната Југоисточна Европа. Во нивните учебници Балканот е опишуван како место со премногу историја на премал простор. Се создавале и пропаѓале држави, често преку крв. Некаде сето тоа сѐ уште трае и политичкиот развој не е заокружен. Сите сфаќаат дека досегашното, главно, политичко толкување на минатото одиграло голема негативна улога во новата балканска историја. Затоа Западот (ни) го поставува прашањето - како поинаку да се изучува историјата за да има помалку болни ре-перкусии врз сегашноста и врз иднината?

Меѓународен тим на историчари неодамна имаше состанок во Белград на тема - работа на читанка за новата историја на Југоисточна Европа која ќе се обиде да понуди мултиперспективен поглед на минатото на овие земји. Овие активности се под покровителство на Пактот за стабилност и на Кристина Колури, како водителка на тимот историчари кој се надева дека за година и пол оваа читанка ќе ја подготви за печатење. Таа треба да ја опфати историјата на 11 земји: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Кипар, Грција, Македонија, Романија, Словенија, Турција и Југославија.

Впрочем, ова е само последна активност на оваа тема со која Центарот за демократија и помирување во Југоисточна Европа, со седиште во Солун, се занимава изминатите неколку години.

"Начинот на кој историјата денеска се предава на Балканот води кон поделби. Ние на просторите на поранешна Југославија тоа го видовме и го почувствувавме повеќе од другите. Учевме дека сме најголеми, најпаметни, најхрабри, најспособни, а видовме што ни се случи... Затоа се трудиме историјата да ја прикажеме на еден друг начин. Да покажеме дека на овој Балкан, покрај сите разлики и војни, имало и соработка. Се обидуваме повеќе да зборуваме за економската историја, за историјата на уметноста... Сепак, не се обидуваме да создадеме една розова, лажна, фалш слика дека сѐ и секогаш било прекрасно. Едноставно, не е така. Водевме војни. Крвареа едни, други, трети... Но, сега се обидуваме да влијаеме врз министерствата за образование да размислуваат за реформа на школството, во насока дека историјата може да се учи на два начина: како историја на конфликти и историја на соработка. Треба да се прикаже и едната, но задолжително и другата страна" - изјави Ненад Себек, извршен директор на оваа институција, на еден од последните собири објаснувајќи ја целта на иницијативата.

Ненад Себек, извршен директор на Центарот за демократија и помирување

Новото читање на историјата на Балканот, посебно на темите каде што дијаметрално спротивно се толкуваат историските настани - османлиското ропство, балканските војни, Првата и Втората светска војна - треба да донесат видување и обработка на настаните од повеќе аспекти, а не еднострано, како што се случуваше досега. Резултатите од тригодишното истражување спроведено заради анализа на учебниците по историја на меѓународниот тим на историчари од 11 земји од Југоисточна Европа, кои пред некој месец беа промовирани во книгата "Клио на Балканот", се поразителни. Училишниот предмет историја кај сите земји без исклучок е третиран политички. Државите преку тие учебници постојано одново го дефинираат и го преиспитуваат својот идентитет. За сите народи кои живееле во поранешна СФРЈ, денес е карактеристична историјата според стремежите на моменталната политичка елита, а не врз фактите на кои историјата би требало да се потпира. Сите сакаат да се покажат како дел од обединета Европа, а балканската историја ја третираат како процес на борба за сопствено национално и државно осамостојување, кој другите нации, главно, го попречувале. Учебниците по историја воопшто не се разликуваат од демагошките фрази кои се карактеристични за политичарите на власт во секоја од новонастанатите држави. Сите истории, односно речиси сите истории, во сите балкански држави почиваат на одредниците "ние" и "останатите". "Ние" секогаш во национална смисла како став на доминантното население во државите кое е позитивно оценувано во сите негови постапки. Истражувањето покажува и дека секаде постои силна идентификација со религијата, а културното наследство што го оставиле во земјите големите царства додека владееле претходно се маргинализира. "Ако се суди според учебниците по историја не се поставува прашањето дали на Балканот ќе има нова војна, туку само кога ќе дојде до неа" - заклучуваат историчарите. Мултиетничноста, главно, се доживува како проблем и се сугерира дека таа е главна причина за конфронтации.

Кристина Колури, предводник на тимот историчари кој ќе подготви нови учебници

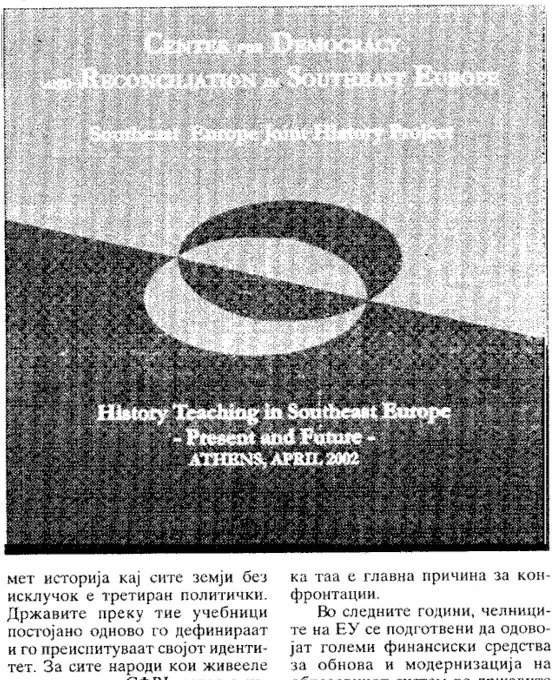

Во следните години, челниците на ЕУ се подготвени да одвојат големи финансиски средства за обнова и модернизација на образовниот систем во државите на Југоисточна Европа, кои единствено на тој начин ќе можат да се интегрираат во Европа. Посебно внимание е посветено на изработка на учебниците по историја зашто, според мислењето на западноевропските експерти, тие се легло на историските плагијати и извор на злото. На почетокот, пред четири години се мислело дека оваа идеја никогаш не може да се реализира на дело, сепак, веќе воспоставената соработка меѓу Албанија, Бугарија и Романија за единствен школски систем, кога е во прашање воената балканска историја, е добар чекор и покажува дека полека и невозможното може да стане возможно.

Во рамките на Пактот за стабилност, со холандски финансиски средства, во завршна фаза е и изработка на прирачник по историја - заеднички проект изработен од историчари од Македонија, Бугарија и од Албанија. Како најбезболен период за почеток на ваквата соработка е земен периодот 1945 - 2000 година, и тој во себе ќе содржи пред сѐ фотографии, документи, сеќавања - без ставови и коментари на авторите, и без презентирање на политичка историја, како што најчесто се случуваше досега кога се во прашање балканските истории. Книгата ќе излезе на македонски, бугарски, албански и на англиски јазик.

Изоставање на судирите и потенцирање на културната историја, ставање акцент на описот и анализа на животот на обичните луѓе, на економскиот аспект... е сугерираниот рецепт од Запад за историјата на Балканот да не му носи повеќе само судири, немири, конфликти во сегашноста. Повеќе од 100 учесници на Конференцијата, која се одржа во април во Атина (професори по историја од основни училишта, па сѐ до факултетите, невладини претставници, делегати од министерствата за образование... и британскиот Форин офис, како финансиер на собирот), се обединија околу идејата - заедно за историјата на Балканот, за таа од "темница на балканските народи" да стане патоказ во иднината.

Марина Шеќеровска